

איך לקיים שיעור חא"ב

חא"ב: חלופות, אפשרויות, בָּרוּת

התמקדו בחלופות

חא"ב הוא תהליך מכוון למציאת חלופות.

בשעת נקיטת פעולה או קבלת החלטה, ייתכן שתמצאנה כמה חלופות אפשריות, אבל מאמץ מכוון למציאת חלופות עשוי לשנות את מצב העניינים. פעולת החא"ב היא ניסיון למקד את תשומת-הלב ישירות בחשיפת כל החלופות, הבָּרוּת, או האפשרויות — מעבר לאלה הגלויות.

כאשר מתבוננים במצב מסוים ומוצאים לו הסבר מניח את הדעת, אין זה טבעי להמשיך ולחפש הסברים אחרים. אבל, בכל זאת, ייתכן שיהיו אפשרויות אחרות מוצלחות יותר — אם רק ייעשה מאמץ למצוא אותן. **האפשרות הגלויה לעין אינה בהכרח האפשרות הסבירה ביותר.**

החיפוש המכוון אחר חלופות חל לא רק לגבי פעולות אלא גם לגבי הסברים. כאשר בידינו הסבר ברור, אין זה טבעי שנחפש מעבר לו וננסה למצוא הסברים אפשריים נוספים. לכן, מכשיר המסוגל להעביר אותנו אל מעבר לנטיות הטבעיות שלנו הוא שימושי.

חא"ב הוא בבחינת תרופה לתגובה הרגשית. בכל עת שנדמה שהתלמיד מתבונן במשהו בדרך קשיחה וצרה, ניתן לבקשו לעשות חא"ב. אם התלמיד מסוגל לעשות זאת, התוצאה תהיה שינוי בהשקפתו, או הרחבת דרך הסתכלותו המקורית, שבאות עתה כתוצאה מהעדפה. ניתן להפעיל חא"ב גם על נושאים אחרים.

כמו בשיעור שפ"ג, הדגש בהוראה הוא על מה שהזנח. כלומר, הקבוצות מנסות למצוא חלופות ובררות שונות לגבי אותו המצב, על-מנת להמחיש שגם כאשר הכול בטוחים שלא יכולות להיות אפשרויות אחרות, עדיין ניתן למצוא כאלה, אם רק יעשה מאמץ מכוון לחפש אחריהן. כמו בשיעור שפ"ג, נוטים להניח שמסתכלים באופן טבעי על כל החלופות האפשריות בלאו-הכי — אבל זה איננו כך. כדי להרחיק מעבר לאפשרויות הגלויות והמקובלות, צריך כלי מכוון כמו חא"ב.

(קיראובכרטיס העבודה של התלמיד את הדוגמאות).

תרגול

(קיראו את הסעיף תרגול בכרטיס העבודה של התלמיד)

את תרגילים 1, 2 ו-3 מתרגלים בדרך-כלל בזה אחר זה. אבל המורה רשאי להחליף כל תרגיל באחד מן התרגילים 4-7. ניתן להשתמש גם בתרגילים מסעיף הפרויקט. התלמידים, כרגיל, עובדים בקבוצות.

אירוארץ קמ-מונו - קורס חשיבה 1: רוחב
כרטיסי עבודה לתלמיד

7. אתם רוצים לישון, אבל מבני השכן נשמעת מוסיקה רועשת מאוד. ישו חא"ב על החלופות שבפניכם.

- א. מה ביכולתכם לעשות כדי?
- ב. מה ביכולתכם לעשות כדי למנוע הישגת מקרה כזה?

תהליך

- מה הטעם בהיפוש אחר חלופות נוספות?
- כיצד יודעים מהי החלופה הסבירה ביותר או הטובה ביותר?
- מהי מפתחים להפח אתר אפשרויות נוספות?
- מהי יעיל ביותר להפח חלופות חדשות?

עקרונות

- א. אם אינכם מסוגלים לחשוב בעצמכם על חלופות, עליכם לשאול מישהו אחר.
- ב. אתם ממשויכים להפח אתר חלופות עד אשר אתם מוצאים חלופה שבאמת מוצאת-תן בעיניכם.
- ג. כמעט תמיד קיימת חלופה, גם אם בתחילה נמח שאין כזו.
- ד. לא תוכלו לעת שהחשבר המקובל הוא הטוב ביותר עד אשר תתנו דעתכם גם על הסברים אחרים.
- ה. קל לכם להפח אתר חלופות כאשר אינכם מרוצים, אבל היפוש חלופות כאשר אתם מרוצים מן הקיים זורש מאמץ מבוז.

פרויקט

- * בעל בית-חדושת יודע שאם ישלם את השכר שדורשים השוכרים, אולי בודק, הוא יפסיד כסף ואולי לכונו את שיערי המספול, מה שיגרום לאטוה באזור. אילו ברות עומדות בפניו?
- 2. נער רוצה להישא, אבל יליו להישאר בבית כדי לטפל באביו החולה. אילו חלופות עומדות בפניו?
- * 3. אילו דרכי-פעולה חלופיות קיימות לטפול ביהודם-אוינו?

© מכון ברנזק ויט לטיפוח החשיבה

אירוארץ קמ-מונו - קורס חשיבה 1: רוחב
כרטיסי עבודה לתלמיד

8. חא"ב: תלפנות

חא"ב = חלופות, אפשרויות, ברות.

כאשר עליכם לבחור, או לקבל החלטה, או לנקוט פעולה כלשהי, אתם עשויים לחשוב בתחילה שמספר האפשרויות והבירות העומדות לפניכם הוא קטן. אבל אם תפשו אותו, אתם עשויים ללמוד שקיימות חלופות רבות יותר מאשר חשבתם בתחילה. ובדומה, כאשר מתבוננים במגב כלשהו, מוצאים תמיד הסברים נראים לעין. אבל אם תתאמצו להפח הסברים אפשריים אחרים, תגלו שקיימים כאלה שלא חשבתם עליהם.

זוגמה

- מכונית נמצאה מוטלת לצד הכביש ונתנה מת. מה יכול היה להיות התורשתי שגרם לאסון?
- חא"ב:
 - ◆ לנתג הייתה התקפת-לב, או שחוא התעלף.
 - ◆ למכונית היה תקור, שבירת ציר, או תקלה מכנית אחרת.
 - ◆ הנתג לא תעריך נכונה עד כמה הסיכוב חד.
 - ◆ הנתג היה שיכור.
 - ◆ הנתג נעקף על-ידי צרעה ואבד שליטה.
 - ◆ הנתג נרדס.
 - ◆ הנתג נרצח ואחר-כך הניחו את גופתו במכונית המרוסקת.

תרגול

- * 1. אדם בא לכאר ומבקש כוס מים. המוגגת נותנת לו כוס מים ומרצת לפתע בצווחת. אילו הסברים אפשריים קיימים לכך?
- 2. אתם מגלים שהמברכ הטוב הוא נגב. אילו חלופות עומדות בפניכם?
- * 3. רשות הדואר מפסידה כסף רב. אילו אתם מהלים אותה, אילו חלופות היו עומדות בפניכם?
- 4. החלמלידה הטובה ביותר בביתה מתחילה לשנות בכוונה. אילו הסברים אפשריים יכולים להיות לכך?
- * 5. פחות ופחות אישים רוצים להיות מדענים. מהם הסברים האפשריים לכך, ואילו פעולה אפשר לנקוט כדי לשנות מגב זה?
- 6. עשו חא"ב על כל הדרכים האפשריות להאזנה למוסיקת רוק.

© מכון ברנזק ויט לטיפוח החשיבה

תרגיל 1. כאן לא ניתן כלל זמן לחשיבה. במקום זה, קבוצות או יחידים מציעים הסברים אפשריים עד שמישהו מציע את האפשרות המוצעת להלן. ניתן לרשום את שאר ההסברים. אם איש אינו מציע הסבר, המורה יכול לגלות את ההסבר.

הצעות:

- האישה שיהק ולכן ביקש כוס מים.
- הנערה ידעה שלעתים קרובות פחד פתאומי עוזר להפסקת השיהוק ולכן צעקה כדי להפחיד את האישה.

תרגיל 2. כל קבוצה עובדת על בעיה זו במשך 3 דקות, שבסופן כל קבוצה מתבקשת להציג אפשרות אחת, עד שנגמרות האפשרויות.

הצעות:

- להגיד לו שאתה יודעת שהוא גנב.
- לדווח על פעולותיו.
- לאיים בדיווח על פעולותיו.
- להפסיק את החברות עמו אחרי שמספרים לו מדוע.
- להפסיק את החברות עמו מבלי שמספרים לו מדוע.
- להגיד לו עד כמה אתה שונאת גניבות מבלי לציין במפורש שאתה יודעת שהוא גנב.
- לסדר שמישהו אחר שאינו חברך ישוחח עמו.
- להשאיר פתק על שולחנו.

תרגיל 3. הזמן המוקצב הוא 5 דקות. בסופן קבוצה אחת מציגה את כל החלופות שלה. שאר הקבוצות מוזמנות להוסיף אפשרויות משלהן.

הצעות:

- לגבות יותר כסף על דברי דואר וטלפונים.
- להעסיק פחות אנשים ולהאריך את זמן המשלוח.
- להכניס יותר אוטומציה.
- לגרום לכך שאנשים יאספו את דברי הדואר שלהם ממקום מרכזי אחד.
- לגבות יותר כסף על סוגי דואר מסוימים, כמו, למשל, דואר עסקי.
- להציע שירותים נוספים שרווחיותם גבוהה.

תהליך

(קיראו את הסעיף תהליך בכרטיס העבודה של התלמיד)

מקיימים דיון פתוח של הכיתה כולה, שבו התלמידים מייצגים את עצמם ולא את דעות הקבוצה.

- מה הטעם בחיפוש אחר חלופות נוספות?
- כיצד יודעים איזו היא החלופה הסבירה ביותר או הטובה ביותר?
- מתי מפסיקים לחפש אחר חלופות נוספות?
- מתי יעיל ביותר לחפש חלופות נוספות?

עקרונות

(קיראו את הסעיף עקרונות בכרטיס העבודה של התלמיד)

הקבוצות בוחנות את רשימת העקרונות המופיעים בכרטיס העבודה לתלמיד. התלמידים מתבקשים לציין את העקרונות החשובים ביותר בעיניהם. הקבוצות יכולות גם לבקר כל אחד מן העקרונות או לבנות עיקרון משלהן.

פרויקט

(קיראו את הסעיף פרויקט בכרטיס העבודה של התלמיד)

בשיעורים של שעה אחת לא יהיה די זמן לעבוד על סעיף זה. תרגילי הפרויקט יכולים לשמש כנושאים לחיבורים. אפשר לתת אותם לתלמידים על-מנת שיעבדו עליהם בזמנם החופשי, על-פי המקובל (בבית-הספר או בבית). בשיעורים ארוכים יותר יכולות הקבוצות לעבוד על תרגיל מסוים מתוך תרגילי הפרויקט, שנבחר על-ידיהן או על-ידי המורה, כפי שמתואר בפרק על תבנית השיעור האופייני.